

Nødvendig, ikke ønskelig

Utviklingen av ungdomsarbeidet i Lyngen-læstadianismen

Av Bengt-Ove Andreassen

Ungdomsarbeid i religiøse bevegelser er i dag veletablert og lite kontroversielt. I enkelte læstadianske grupperinger er bildet noe mer sammensatt. Et eget ungdomsarbeid er et nokså nytt fenomen som læstadianerne har hatt et ambivalent forhold til. I 1999 ble et initiativ fra en lokal forsamling om mer organisert virksomhet for barn og ungdom blankt avvist av predikantene i Den luthersk-læstadianske menighet (også kalt Lyn-gen-retningen). I løpet av en tiårsperiode ble imidlertid bildet snudd, og ungdomsarbeidet er nå veletablert i denne læstadianske grupperingen. Artikkelen anlegger et historisk perspektiv for å vise hvordan et begrep og bevissthet om «ungdom» har vokst fram i etterkrigstiden, og danner bakgrunnen for forslaget som ble lansert i 1999. På bakgrunn av skriftlige kilder gjøres en analyse av hvordan ungdomsarbeidet nå har en selvfølgelig plass, og dermed er et eksempel på hvordan en bevissthet om «ungdom» og «ungdomsarbeid» kan sies å ha endret denne læstadianske forsamlingen.

Nøkkelord: Læstadianisme, Lyngen-læstadianere, religion, ungdom

BENGT-OVE ANDREASSEN, f. 1973, førsteamanuensis, Institutt for lærerutdanning og pedagogikk, UiT – Norges arktiske universitet. 9037 Tromsø.
E-post: bengt.ove.andreassen@uit.no

DEN LÆSTADIANSKE VEKKELSEN

Læstadianismen betegner en kirkelig vekkellesbevegelse med utspring i arbeidet til den svenske presten Lars Levi Læstadius (1800–1861) i Nord-Sverige på midten av 1800-tallet. Nord-Troms, og området rundt Lyngen-fjorden, ble et av kjerneområdene for den læstadianske vekkelsten i Nord-Norge. Den såkalte Lyngen-retningen (Lyngen-læstadianismen) skilte seg ut fra øvrige læstadianske grupper i Norge med en egen tolkning av Læstadius' lære, og vektla hans forankring i Luther. Gruppen vedtok i 1948 et offisielt menighetsbegrep – Den luthersk-læstadianske menighet – i forbindelse med at de etablerte sitt eget meldingsblad med tittelen *Under vandringen*. Selv om kjerneområdet for denne læstadianske grupperingen har vært Nord-Troms og området rundt Tromsø, har de hatt grupper av tilhengere i Øst-Finnmark og Ofotenområdet. Ettersom flere Lyngen-læstadianere har flyttet til Oslo, er det også en Lyngen-læstadiansk forsamling der.

De ulike læstadianske grupperingene har i varierende grad vedlikeholdt en vekkellesorientert kristendom. I de fleste tilfeller er en kristen-konserva-

tiv profil med røtter i pietistisk tankegods det mest iøynefallende i innhold og språkbruk, og har klare paralleller til andre vekkelserbevegelser som vokste fram i Norge siste halvdel av 1800-tallet (jf. Seland 2016). I dag er læstadiansk kristendom gjerne preget av en samfunnskritikk der en verdsliggjøring av samfunnet påtales. Kritikken rettes mot for mye fokus på TV, populærkultur og sport, og «syndig» livsførsel, som for eksempel homofili og samboerskap. Den norske kirke kritiseres for sin liberale teologi (jf. Nordvik 2015), særlig når det gjelder kvinnelige prester og liturgi for vigsel av likekjønnede par.

Allerede i 1981 pekte den finske læstadianismeforskeren Pekka Raittila på tendenser som viste en større vektlegging av intern trosopplæring enn vekkelse og omvendelse i flere læstadianske grupperinger: «The movement, which in the beginning was strong on conversion and inner experiences, has shifted its emphasis more and more from revival Christianity to Christian upbringing» (Raittila [1981] 2005: 16). Drivkraften i denne utviklingen synes å være ønsket om å gi barn og unge en god og trygg ballast i møte med det moderne samfunnet. De fleste læstadianske grupperinger tilbyr i dag søndagsskole (eller lignende aktiviteter i hverdagene), ungdomssamlinger, og egne barne- og ungdomssider i de ulike meldingsbladene. Den læstadianske gruppen kalt »De førstefødte» etablerte ved inngangen til 2000-tallet egen trosopplæring og konfirmasjonsundervisning. Alta-retningen startet egen konfirmasjonsopplæring høsten 2006. Alta-retningen og Lyngen-retningen har også etablert egne private skoler på religiøst grunnlag (jf. Andreassen 2014). I disse gruppene har imidlertid trosopplæring for ungdom vært gjenstand for ulike syn. Et grunnleggende perspektiv er at «Gudsordet» er likt for alle, både voksen og ungdom. Man har derfor vært grunnleggende skeptisk til å skille ungdommen ut som egen gruppe, og med en mulig konsekvens at de da ikke er til stede i den vanlige søndagsforsamlingen eller forsamling ved andre anledninger. Artikkelen analyserer interne tekster og viser hvordan kategorien «ungdom» og et mer systematisk ungdomsarbeid stadig har vært gjenstand for interne diskusjoner og forhandling.

SKRIFTLIGE KILDER

Artikkelen baserer seg på skriftlige primærkilder fra Lyngen-retningen.¹ De kan deles inn i tre kategorier: 1) innlegg i *Under vandringen*, 2) interne brev, 3) møte-referater og referater fra ungdomshelger.

1 Arbeidet med ungdomsarbeidet i Lyngen-læstadianismen var opprinnelig planlagt basert på kvalitative intervjuer. To intervjuer ble gjennomført, og planen var å bruke en såkalt snøballutvelging for strategisk utvelging av informanter (Gronmo 2004: 102). Ytterligere to intervjuer ble gjort på bakgrunn av dette. Informantene kom med flere mulige navn på informanter. Disse ble kontaktet, og mange var positive til å stille opp. Noe uventet ga alle jeg hadde hatt kontakt med, beskjed om at de ikke ønsket å stille til intervjuer. Som forsker må jeg selvsagt akseptere at informanter ikke vil delta. Det viser også at det ikke «bare» er å gjennomføre intervjuer, selv om det var en del av det opprinnelige forskningsdesignet. Dette er noe som i liten eller ingen grad diskuteres i metodelitteraturen (se diskusjon og eksempel i Burns 2015).

Kategorien innlegg i *Under vandring* består av innlegg av redaktøren eller andre bidragsytere. En systematisk gjennomgang av årganger av bladet fra 1948 til 2015 gir grunnlag for å trekke noen linjer for den historiske utviklingen av ungdomsarbeidet. Hoveddelen av innleggene om ungdom er skrevet av de ulike redaktørene (Olsen 2008: 27-29), men også privatpersoner som har skrevet inn til bladet med sine tanker, bekymringer og meninger. De fleste av disse er anonyme. Det er ikke mange innlegg som nevner ungdomsarbeidet eksplisitt, og det er først fra 1980-tallet slike innlegg kommer. På 1990-tallet skrives det mye om utviklingen i den offentlige skolen og om opprettelsen av egne skoler, men nærmest ingenting om eget ungdomsarbeid. Ved inngangen til 2000-tallet omtales ungdomsarbeidet mer jevnlig. Som offisielt blad for Lyngen-retningen gir det en god innsikt i hva som har vært på dagsorden i menigheten.

De interne brevene består av tre brev fra en korrespondanse skrevet i 1999 og handler eksplisitt om ungdomsarbeidet. Brevene viser det ambivalente synet på ungdomsarbeidet når det knyttes til mer systematikk og knyttes til trosopplæring. To brev (datert 19. februar og 26. april 1999) undertegnet av fire personer som i artikkelen omtales som «initiativtakere» til mer systematisert ungdomsarbeid. Disse to brevene er adressert til Den luthersk-læstadianske menighet. Predikantenes svarbrev (6. mars 1999) er det tredje brevet i denne korrespondansen. Brevene er ikke publisert i *Under vandringen* eller på forsamlingens hjemmeside, men ble kopiert opp og distribuert i papirform. Det er slike kopier som er gjort tilgjengelig for meg. Brevene gir et sjeldent innblikk i interne diskusjoner om ungdomsarbeidet.

Møtereferater og referater fra ungdomshelger er publisert enten i *Under vandringen* eller på forsamlingens nettside², eller begge deler. Referater og «reisebrev» fra ungdomssamlingene er skrevet av medlemmene for styregruppen for ungdomsarbeidet. Reisebrevene inneholder en kort gjennomgang av innholdet i helgen; sosiale aktiviteter og arbeid med trosspørsmål. I flere av reisebrevene er det også tatt med noen punkter for hvorfor ungdomshelgene er viktige. Det betyr at de ikke bare er referater, men også inneholder normative utsagn om ungdomshelgene og framstår som en legitimering av dem.

De ulike skriftlige kildene denne artikkelen baserer seg på, kan karakteriseres som primærkilder (Tosh 1991: 42). Tekstene retter seg mot interne lesere, og følger derfor noen interne sjangerkrav. Det betyr at tekstene preges av en skarp samfunnskritikk, og det skapes et skille mellom «verden» utenfor forsamlingen, og den Lyngenlæstadianske forsamlingen som består av «de kristne». Ulike spørsmål og tema forankres i ulike skriftsteder fra Bibelen eller fra tekster av Luther. Samlet sett gir de ulike kildekategoriene et bredt bilde av diskusjo-

2 Høsten 2003 ble en nettside www.samlinga.net satt i drift. Den var da primært knyttet til ungdomsarbeidet (jf. Olsen 2008: 30-32). Høsten 2014 ble nettsiden overtatt av hovedmenigheten, og har siden da fungert som forsamlingens informasjonsside. Her ligger nå Den luthersk-læstadianske menighets presisering av bekjennelser.

nene om ungdomsarbeidet.

Tekstene fra *Under vandringen* i perioden 1948 og fram til 2015 gir noen historiske linjer. Samtidig kan det ha foregått andre diskusjoner i dette tidsrommet som ikke har blitt tatt inn i bladet. For eksempel interne korrespondanser lik den fra 1999 som ligger til grunn for denne artikkelen. Møtereferater og reisebrev er i læstadiansk sammenheng en helt ny tekstkategori. Møtereferater fra menighetsmøter kommer først tidlig på 2000-tallet i forbindelse med at det arrangeres menighetsmøter. En slik praksis hadde tidligere ikke eksistert i Lyngen-retningen, og handler også om en modernisering av forsamlingen. Tidligere har saker vært behandlet i predikantrådet, men ingen referater har vært publisert fra disse møtene. I enkelte tilfeller har det kommet meddelelser og uttalelser fra predikantrådet som da har vært publisert i *Under vandringen*.

Det skriftlige materialet sier noe om strukturelle endringer og interne diskusjoner. Artikkelen har dermed en klar begrensning ved at den i liten grad kan si noe om læstadiansk ungdoms opplevelse og vurdering av ungdomsarbeidet. I *Under vandringen* er det trykket noen få innlegg fra ungdommer om dette. Kvalitative intervjuer ville vært et godt supplement til de skriftlige kildene, men har altså vist seg vanskelig å gjennomføre (jf. fotnote 1).

UNGDOM OG RELIGION

I dag er ungdom en etablert kategori både i forskning og dagligtale. Forskingen på ungdom har vist at synet på ungdom har vekslet mellom å vurdere ungdom som utfordrende og nærmest farlig for det etablerte samfunnet, til å se ungdom som sårbare og med et behov for beskyttelse og trygget (France 2007:23). Ambivalensen i synet på ungdom handler blant annet om at ungdom finner egne og stadig nye uttrykk når det gjelder språk, musikk og klesstil, for å nevne noe. Ungdomskulturen er derfor i konstant endring (Aagre 2014). Moderne media og teknologi fører til en friere flyt av ideer og livsstiler på tvers av geografiske og institusjonelle grenser. Ungdom i konservative kristne miljøer – som for eksempel bedehusmiljøer som det læstadianske – har dermed også tilgang til de samme kulturelle impulsene som annen ungdom. Det gjør det vanskeligere, og nærmest umulig, for foreldre og konservative kristne miljøer å skjerme barn og ungdom fra slike impulser (Aagedal 2003: 154). Religionshistorikeren Torjer A. Olsen (2007) har vist hvordan læstadiansk ungdom bruker klær både for å signalisere tilhørighet og opposisjon. Han viser hvordan læstadianske jenter utfordrer en kleskode knyttet til å bruke skjørt i forsamlingen ved å la skjortene være fargerike (ikke bare ensfargede), tettsittende (ikke bare vide), og korte (ikke bare lange). I en annen kontekst enn den læstadianske forsamling framstår ikke jentenes skjorter som særlig utfordrende eller spesielle, men får et tydeligere symbolsk innhold i en læstadiansk forsamling.

Hva ungdomskultur består av, varierer derfor mellom ulike kulturelle og sosiale kontekster, og er i stadig endring. Forskning på ungdom og religion har også vist at ungdom har en forståelse av religion, og uttrykker sin religiøsitet på andre måter enn eldre generasjoner (jf. Collins-Mayo og Dandelion red. 2010; Madge, Hemming og Stenson red. 2014). Deler av forskningen har argumentert for at ungdom finner mening, lykke og moralske rammer i sosiale nettverk i større grad enn i religion, mens andre har påpekt at bildet nok er mer sammensatt (jf. diskusjon i Day 2010: 102–103). Et interessant perspektiv er at ungdom i dagens samfunn i større grad kan velge om de tror og hvorvidt de definerer seg inn i et religiøst kollektiv (Sheperd 2010: 149). Samtidig viser norsk og finsk forskning at foreldrenes vektlegging av religion har betydning (Høeg 2010: 192–193; Niemelä 2006: 163–165). En stor europeisk undersøkelse om konfirmasjonsundervisning utført i 2007–2008 bekrefter også dette (Krupka, Ilg og Schweitzer 2015: 121–123).

For læstadiansk ungdom handler egen religiøsitet ikke bare om å definere seg som «kristen», men som «læstadianer». Sistnevnte kategori assosieres i nordnorske lokalsamfunn med en konservativ kristendom med klare sosiale rammer. Det må imidlertid bemerkes at læstadianere i liten eller ingen grad bruker betegnelsen «læstadianer» i interne sammenhenger. Det vanlige er å omtale seg selv som «kristen», og i enkelte tilfeller snakke om «denne kristendommen» eller «vår kristendom» for å understreke at det er den spesifikke læstadianske gruppens kristendomstolkning det er snakk om, men samtidig ivareta en åpenhet om at det kan finnes rette kristne andre steder. I de intervjuene som ble gjennomført til denne studien, beskriver informantene at det kan være en belastning å bruke begrepet «læstadianer» om seg selv. En identitet som «kristen» og «læstadianer» oppleves som ambivalent og er ikke noe som følger automatisk selv om man er født inn i en læstadiansk familie (jf. Voas og Crockett 2005). Det kan synes som om det å stå fram som «læstadianer» er å ta et steg ekstra etter det å være «kristen».

På bakgrunn av en engelsk studie argumenterer Shepherd (2010) for at organiserte grupper i kristen regi hadde en viktig funksjon for kristne ungdommer. Det gav en trygg ramme for ungdom når det gjaldt å takle utfordringer og spørsmål om tro og identitet. Ungdommene opplevde det periodevis som utfordrende å sette ord på egen kristen identitet, og da kunne de organiserte aktivitetene med jevnaldrende gi trygghet. Shepherds (2010: 152) forskning viser imidlertid at ungdommer særlig vektlegger at deltakelsen på kristne arrangementer framstår som valgfrie. Shepherd setter det i sammenheng med hvordan ungdommene gjerne forstår seg selv som en avgrenset gruppe, både i forhold til yngre barn og til eldre (voksne). I tillegg peker Shepherd på at ungdommenes opplevelse av deres religiøsitet skiller seg fra yngre barn og eldre (voksne). Ungdom selv

vurderer religion som mindre aktuell i forhold til andre områder i livet, som for eksempel et sosialt nettverk av venner og andre aktiviteter. Dette kommer på tross av at ungdommene Shepherd intervjuet, er født inn i familier med en tydelig kristen identitet, og har fått en kristen oppdragelse. Å kunne ta et selvstendig valg om å være kristen, blant annet å selv kunne velge hvorvidt de skal delta i kristne aktiviteter, synes å ha betydning for ungdommene i Shepherds (2010: 153) studie.

Funnene fra Shepherds studie av kristne ungdommer korresponderer med mer generelle perspektiver på ungdom og ungdomskultur. I brytningstiden mellom barn og voksen ønsker ungdom å framstå som autonome individer som kan gjøre egne valg på alle områder i livet, selv om voksnes vurderinger om ungdommen er annerledes (jf. Franca 2007; Aagre 2014).

UNGDOMSARBEIDET – IKKE ØNSKELIG, MEN NØDVENDIG

For Lyngen-læstadianerne genererer etterkrigstiden et behov for en mer institusjonalisert og samlende struktur som gir stabilitet, etter som nye generasjoner med lekpredikanter kommer til. Meldingsbladet *Under vandringen* etableres i 1948, og taler fra egne predikanter trykkes. Et eget predikantråd etableres, og det bygges flere egne forsamlingshus (jf. Olsen 2008). Fra 1960-tallet, fram mot 1980, er Lyngen-læstadianerne en del av et nordnorsk samfunn i stadig utvikling. Byene vokser, og for Lyngen-læstadiansk ungdom blir Tromsø et aktuelt sted på grunn av utdanningsmulighetene som ble etablert her på 1960- og 1970-tallet (jf. Tjelmeland 1996: 297ff). Utviklingen og utvidelsen av grunnskolen med en egen ungdomsskole skjer gradvis på 1960-tallet, og fører til at barna går lenger på skolen enn tidligere, og det går lengre tid før de begynner å jobbe og blir «voksen». «Ungdom» vokser fram som et nytt konsept. Lengre skolegang gjør også den offentlige skolen til en kamparena for læstadianerne. For læstadianerne er utvidelsen av skolegang og ungdomsarbeid vevd sammen med andre spørsmål. Et eksempel på denne kompleksiteten er en tekst fra *Under vandringen* fra 1953 som skal beskrive «den læstadianske menighets» virksomhet:

Fra dens begynnelse til i dag har denne menighets samdrøktighet ikke vært formidlet ved en utvortes organisert form, verken ved foreninger eller andre menneskelige foranstaltninger som vi ser ellers i vårt land. Dens enhet har i disse 100 år vært ledet av Guds ord ved lovens og evangeliets forkynnelse [...] Da menigheten som sagt ikke er organisert etter menneskelige lover og statutter, er det en selvsagt ting at dette blad ikke har å bringe beretninger fra hel- og halvårsmøter, generalforsamlinger, ungdomsforeninger, kvinneforeninger, generalsekretærer og sekretærer m.m. – disse uting under et kristelig navn som Bibelen ikke kjenner eller hjemler. Mange av disse navne og institusjoner ville virke avskrekkende dersom en forbandt disse med Skriften og apostlenes navne. De er oppfunnet av mennesker (UV 3/1953: 3-4).

Den læstadianske forsamling og kristendom settes her opp mot de mange organisasjonene som vokser fram i etterkrigstiden. Her nevnes også ungdomsforeninger i samme sammenheng som kvinneforeninger og generalforsamlinger, og kommuniserer den rådende tankegangen. Lyngen-læstadianerne – «de kristne» – er ikke organisert etter menneskelige og verdslige «lover og statutter». Olsen (2008: 97) argumenterer for at «det manglende organisatoriske aspektet, som har vært rådende helt fra begynnelsen, blir gjort til et tegn på å være sanne kristne og nærmere Gud». Alt som kan ses som «oppfunnet av mennesker» og ikke er omtalt i Bibelen, tas det sterkt avstand fra. Utdraget viser klare motsetninger mellom den Lyngen-læstadianske menigheten og andre former for kristendom. Uten at motsetningen nevnes ved navn, kjennetegnes det av «foreninger» og «menneskelige foranstaltninger», «menneskelige lover og statutter», årsmøter, generalforsamlinger, ungdomsforeninger, kvinneforeninger og generalsekretærer. Og alt er «oppfunnet» av mennesker. Olsen (2008: 98) peker på at det Lyngen-læstadianerne polemiserer mot, er kjennetegn på den sørlige lekmannskristendommen. Som en motsetning står Lyngen-læstadianerens egen forsamling som «ledet av Guds ord ved lovens og evangeliets forkynnelse». For ungdomsarbeidets vedkommende trekkes en parallell til andre organisasjoner og forstås dermed som eksempel på noe verdslig, menneskelig – og dermed også ukristelig. Å skille ut ungdom som egen gruppe, synes slik sett nokså utenkelig på dette tidspunktet.

På 1960- og 1970-tallet inntreier et generasjonsskifte blant predikantene. Mange av de som kunne stille seg bak beskrivelsen fra 1953 dør, og nye kommer til. Tilflytning til byene gjør at gruppen av læstadianere i byene også vokser. Mange av de som kommer til byer og større tettsteder, er ungdom som skal gå på gymnas, eller de kommer til Tromsø for å ta profesjonsrettet utdanning. Først i 1981 kommer et innlegg i *Under vandringen* som tematiserer at læstadiansk ungdom flytter til byene, og der møter annen ungdom som ikke tilhører den læstadianske menigheten. Innlegget har overskriften «Ungdomssamlinger»:

På grunn av mere skole – og arbeidstilbud, har tilflytningen til tettstedene tiltatt i de senere år. Tromsø by har i så måte ikke vært noe unntak, heller tvert imot. Også på de kristne [læstadianske] ungdommer fra bygdene har byen vært som en magnet, i altfor stor grad. Derfor var det mange i byens forsamling som tidlig så ansvaret de kristne hadde, for å hjelpe de unge sjeler som plutselig ble overlatt til seg selv, i et fremmed miljø. Forsamlingen besluttet da i samråd med våre predikanter at de skulle få istand en møtedag for de unge, i tillegg til søndagsforsamlingen. Det ble da pålagt enkelte å forestå disse ungdomsforsamlingene med lesing av Guds Ord, samtale og salmesang. (UV 1/1981: 2)

I innlegget heter det også at «I de siste åtte- ni år har det regelmessig vært holdt slike forsamlinger hver tirsdag kveld». (ibid.:2). Det vil si at ungdomsforsam-

lingene kom i stand tidlig på 1970-tallet. Om lag tjue år etter uttalelsen fra 1953 har Lyngen-læstadianerne sett det som nødvendig å etablere en egen «møtedag for de unge», blant annet for å stå imot byens fristelser:

For de mange kristne foreldre som har sine barn og ungdommer her i byen, kan det vel komme frykt for hva deres barn foretar seg, der de må friste et hybelliv. Det kan vel ikke være uten årsak, da djevelen heller ikke er ledig, med mange flere fristelser her, hvor nærsagt «Satans trone er»³, både i det verdslige og åndelige. (UV 1/1981: 3).

Samfunnsutviklingen som ligger implisitt i denne teksten, skaper en nødvendighet for å etablere et tilbud for ungdommen, selv om det ikke er ønskelig:

Det har vel aldri i kristenheten vært meningen at de unge skulle skilles fra de eldre. Men det er de spesielle forhold som kan bli på et større sted, med et sterkere dragsug mot verden og verdens mennesker, som gjør slike samvær mere nødvendig her.

(UV 1/1981: 3).

Det er dermed frykten for hva bylivet og fraværet fra familien og den hjemlige forsamlingen kan føre til, som har gjort egne ungdomsforsamlinger nødvendig, selv om egne samlinger for ungdom ikke er ønskelig. Tanken er at egne forsamlinger kan skape et trygt fellesskap av troende som sammen kan stå mot alle de fristelser som finnes i byen, selv om «det aldri har vært meningen at de unge skulle skilles fra de eldre». Utsagnet signaliserer at dette er en praksis som er ny, og endog i strid med etablert tradisjon. Samtidig understrekes det også at innholdet i ungdomssamlingene er det samme som i en «vanlig forsamling med bønn og sang», lesing av Luthers postille, og med Luthers lille og store katekisme som «grunnbøker».

FORSLAG OM SYSTEMATISK OPPLÆRING FOR BARN OG UNGDOM

Ukentlige ungdomsforsamlinger i Tromsø drives på 1980-tallet videre uten noe større diskusjon. Det omtales sjeldent i *Under vandringen*, og som regel kun i forbindelse med korte orienteringer. På 1980- og 1990-tallet handler mye av det som skrives i *Under vandringen* om barn og unge, om utviklingen i skolen. Noe som blant annet resulterer i at Lyngen-retningen etablerer Varden skole i 1990 og Nordreisa privatskole i 1994 (Andreassen 2014).⁴

I et brev adressert til Den Luthersk-læstadianske menighet den 19. februar 1999 foreslo fire forslagsstillere en ytterligere organisering og systematisering

3 Når Tromsø beskrives som å huse «Satans trone» både verdslig og åndelig, indikerer det at byen ikke bare er farlig med alle sine fristelser, men også gjennom nærværet av mange andre kristne menigheter. I tillegg kan det være en referanse til at Tromsø huser biskopen for Nord-Hålogaland bispedømme. (se også Olsen 2008: 97-98).

4 Varden skole ble nedlagt i 2011 på grunn av lavt elevtall. I 2001 skiftet Nordreisa privatskole navn til Straumfjordnes skole.

av det interne trosopplæringsarbeidet for barn og ungdom, men også for voksne. Brevskriverne innleder med å beskrive dagens samfunn, og kommenterer at det er «ganske forskjellig fra det samfunn vi hadde for kun 30–40 år siden, med andre ord det samfunn vår foreldre- og besteforeldregenerasjon vokste opp i». De skriver videre:

Det offisielle vitenskapelige verdensbilde har i så måte bidratt til å underbygge tvilen ved å avvise Guds eksistens. Denne ateistiske livsanskuelse er blitt svært dominerende. En møter den overalt; i lærebøker og litteratur, i skole- og studentmiljøer, i arbeidsliv, politikk og samfunnsliv, osv. (Brev 19. februar 1999: 1).

(...)

Vårt samfunn er i høy grad blitt «amerikanisert» gjennom en markedsstyrt mediakultur og underholdningsindustri. Vold, sex og umoral blir idealisert og båret inn i hjem og samfunn gjennom TV, aviser og underholdningslitteratur, og ikke minst også gjennom moderne data-, informasjons- og kommunikasjonsteknologi (deriblant Internett). Vi erfarer at verden rundt oss kommer stadig nærmere, og at tilgangen til så vel sunn som usunn materiale er blitt enorm sammenlignet med tidligere tider. (side 2).

Etter en omfattende beskrivelse av samfunnskontekst foreslår brevskriverne to tiltak. Det første er en mer systematisk undervisning av unge. Ungdomsforsamlingen «(...) foreslås utviklet, omarbeidet og forbedret, slik at den i større grad enn i dag er i stand til å avhjelpe den nød som er beskrevet ovenfor. Etter vår mening bør opplæringen ligge mye nærmere en skolemodell etter gode pedagogiske prinsipper enn hva tilfellet er i dag» (Brev 19. februar 1999: 2–3). Forslagsstillerne nevner to bøker⁵ for å illustrere en mer systematisk og pedagogisk tilnærming til lærestoffet. Det andre tiltaket er undervisning og trosopplæring for voksne, fordi det er «mange som har etterlyst denne type undervisning».

I forlengelsen av disse to tiltakene foreslås også at en person gis lønn for å organisere og drive et slikt arbeid i forsamlingen. Brevskriverne understreker at «Vi er klar over at dette innebærer et brudd med vår læstadianske tradisjon og kultur. Det er likevel ikke et brudd med hverken skriften eller den alminnelige kristne tradisjon.» (Brev 19. februar 1999: 3). De avslutter brevet med å presisere at «det ikke nødvendigvis er predikantene som må bære alle belastninger i forbindelse med gjennomføring av eventuelle tiltak. Vi vet at det finnes egnede folk som er villige til å være med på i alle fall en praktisk igangsetting av et slikt arbeid som vi har foreslått» (ibid.).

Brevet er velformulert og følger et etablert mønster for Lyngen-læstadianske tekster: det gis et bilde av en lite ønskelig samfunnsutvikling, og presentasjonen

5 Bøkene som nevnes er Carl Fr. Wisløffs *Jeg vet på hvem jeg tror* (første utgave 1946), og Ole Modalsli og Leif Gunnar Engedals *Evangelisk tro* (1981).

av tiltak følges opp med en rekke bibelhenvvisninger for å underbygge forslagene. Brevskriverne formulerer eksplisitt at de er klar over at forslagene er et brudd med læstadiansk tradisjon – der predikanter og forsamlingsholdere ikke får lønn for sitt arbeid for forsamlingen.

I et brev datert 6. mars 1999 kommer predikantene i den luthersk-læstadianske menighet med sitt svar. Svaret er negativt. Predikantene gir brevskriverne rett i samfunnsbeskrivelsen og bekymringene over denne. De skriver også at de er rede til å utvikle ungdomsforsamlingene:

Vi er endvidere rede til at utvikle og forbedre Kvaliteten i vore Ungdomssamlingers Arbeidsform eftersom vi finder det forsvarlig, dog uten at hoppe paa alt nyt. For Kjødet vil al sund Kristendomsundervisning stedse være tungt Stof og kjedelig (Brev datert 6. mars 1999: 1).⁶

Videre skriver predikantene:

Den Hellige Aand virker Hunger og Tørst (Math. 5,6) og Lyst til Ordets Kunnskab (Ps 119). Hvis denne Aandens Gjerning ophører ogsaa netop iblandt Ungdom i bokstavelig Forstand, da nytter ikke Trumping og Pugging og Organisering. Den levende Ungdom iblandt vore Unge har Tilgang til samme Kilder som Wisløf og Modalsi med deres Lærebøger, og trenger ikke dem som Tilførselsrør. Her kan snart følge Rust med (Brev datert 6. mars 1999: 2).

Predikantene innvender også at en lønnet medarbeider vil kunne fungere som en «Extrapredikant», og «Her kan snart Kontroverser opstaa». I et avsluttende avsnitt i brevet fra predikantene formuleres om forslagene:

Vi vil med det foreslaatte Tiltak mane frem saa mangfoldige Husdjævla at vor lille menighet vil sig som et Eldorado for den Onde med hans Spøkerier og Koglerier (Brev datert 6. mars 1999: 3).

Den 26. april 1999 kommer et svarbrev fra initiativtakerne. De uttrykker at de tar svaret fra predikantene til etterretning. De formulerer også at de er villig til «å skrinlegge planen til fordel for andre troverdige tiltak som måtte imøtekomme de problemstillinger vi har forsøkt å belyse.» Samtidig ønsker de «å supplere den samfunnsmessige analyse med en erkjennelse; nemlig at vår menighet opp gjennom årene har opparbeidet seg et stadig økende kommunikasjonsproblem». De presiserer dette ytterligere:

Vår forsamlingsform og språkform har vært tilnærmet uforandret gjennom bevegelsens historie. Når «hjertespecialisten» Læstadius talte til sine tids mennesker, gjorde han

6 Den gamle skriftstilen i brevet kan i dette tilfellet knyttes til en enkeltpredikant, Andreas Esbensen (1916-2008). I enkelte brev og uttalelser han skrev på vegne av predikantrådet, er ikke skriftstilen endret. De andre predikantene brukte (og bruker) en moderne skriftstil i brev og redegjørelser.

det i et språk som menneskene umiddelbart kunne kjenne seg igjen i. Ordet ble gjort så nær og så levende at det var umulig å være uberørt som tilhører. Dette spørsmålet burde alltid være viktig for den kristne menighet: Formidles Ordet på en slik måte at det treffer dagens mennesker der de står? (Brev datert 26. april 1999: 1).

De viser videre til Luthers arbeid med å oversette biblene til tysk, og påpeker at søndagsforsamlingene med Lutherlesning og Landstads salmebok ikke er lett tilgjengelig for barn og ungdom. De knytter dette til en bekymring om «den stadig synkende oppslutning blant våre barn og unge i søndags- og ungdomsforsamlingene. Mange sliter med å få noe ut av det som blir lest og sunget» (Brev datert 26. april 1999: 2).

Korrespondansen viser en generasjonskløft og ulike syn på tradisjon og samfunnsutvikling. Forslagsstillerne argumentasjon om pedagogisk tilnærming og strukturering, samt oppbyggelseslitteratur med mer tilgjengelig språk, møtes med avvisning fra predikantene. Dette kan leses inn i et mønster der læstadianerne tradisjonelt har lagt vekt på å holde tradisjon, og hatt en grunnleggende skepsis mot det som kan representere det «nye» og «ukjente» som kommer med moderne samfunn. Brevene – både fra forslagsstillerne og predikantene – inneholder begge en nokså mørk samfunnsbeskrivelse der samfunnsutviklingen primært representerer en utfordring for læstadianerne. Mulighetene det moderne samfunnet gir, er i like stor grad en trussel fordi det kan lede ut i synd. For predikantene representerer bøkene til Wisløff og Modalsli – selv om det er eldre bøker når brevene skrives i 1999 – en fremmed og moderne tilnærming til trosspørsmål. Det skaper i stedet distanse mellom generasjonene når predikantene viser til at det er et poeng å lære gotiske bokstaver for å kunne lese Luthers kirkepostille eller Konkordieboken⁷ i gammel utgave, og at kristendom er, og skal være, «tungt stoff». I skolen – også i de læstadianske skolene – møter barn og ungdom pedagogisk tilrettelagte tekster, og med moderne skrifttyper. Det er dermed en stor distanse i synet på hvordan barn og ungdommer bør lære kristendom.

Det ble ingenting av forslaget om en lønnet medarbeider som skulle bidra til et mer systematisk og organisert ungdomsarbeid. Like fullt skjedde det endringer som gikk i retning av det forslagsstillerne hadde foreslått.

UNGDOMSHELGER

Ved inngangen til 2000-tallet etableres et mer systematisert og organisert arbeid for barn og unge. Etter tusenårsskiftet arrangeres egne ungdomshelger,

⁷ Lyngen-læstadianerne har på eget initiativ fått trykket opp eldre utgaver av ulike Luther-tekster og *Konkordieboken*. Eksempelvis brukes tredje opplag (fra 1899) av Caspari og Johnsons norske oversettelse av *Konkordieboken* fra 1868, med gotisk skrift, i et opptrykk fra 1980. Den brukes istedenfor nyere oversettelser av *Konkordieboken*. Se også Esbensen jr. (2012: 318) om vurdering av ulike bibeloversettelser.

og det etableres et eget nettsted. Dette refereres i meldingsbladet *Under vandringen*, og det synes ikke å skape diskusjon. I mai 2001 arrangeres den første ungdomshelgen. At det foregår interne prosesser der predikantkollegiet skal holdes orientert, og dermed også har sanksjonsmulighet, framkommer i møte-referater publisert i *Under vandringen*. Fra et menighetsmøte arrangert 16. juni i 2001 på Skibotn refereres:

For å utarbeide forslag til tiltak for ungdomsarbeid i menigheten og med tanke på fremlegg for predikantkollegiet for høststevnet 2001 oppnevnes et utvalg på følgende fem personer (...)>> (UV 8/2001: 2).

Det understrekes at utvalget forventes å orientere og legge fram sine forslag for predikantene. I et referat fra et foreldremøte for ungdomsarbeidet datert 21. februar 2009, vises det til flere momenter som bakgrunn for det mer organiserte ungdomsarbeidet. Blant annet en menighet i endring, særlig splittelsen i Lyngen-retningen i 1992⁸, ungdomsmiljø i endring og andre kristne menigheter. Dette settes i sammenheng med en «En verden i raskere endring» som blant annet handler om at Norge «avkristnes». Møtereferatet understreker også viktigheten av «å trå opp stier i forhold til menighet og predikanter, og viktigheten av å utvise tålmodighet og forsiktighet» (Møtereferat 21.02.09: 1), og at ungdomsarbeidet nå har støtte fra predikantene. To navngitte predikanter utgjør «bindeleddet mellom predikantene og ungdomsarbeidet».

Utviklingen av ungdomsarbeidet handlet i første omgang om å arrangere såkalte ungdomshelger i tillegg til ungdomsforsamlingene i Tromsø og enkelte andre steder. Ungdomshelgene arrangeres fra fredag til søndag på ulike lokaliteter i Troms fylke. Innholdet handler primært om ulike sosiale aktiviteter og samtaler om ulike trosspørsmål. Hver helg har gjerne et tema som belyses ut fra en bibelsk og luthersk forankring. På søndagen kommer en eller to av predikantene for å holde en andakt og samtale om helgens tema. Slik forankres også ungdomshelgene på predikantnivå ved at de kan bidra med en rett forståelse av trosspørsmålene som har vært tatt opp.

I referater og «reisebrev» fra ungdomshelger vedlikeholdes en krass samfunnskritikk som er typisk for læstadianske grupper. Samfunnsbeskrivelsene vedlikeholdes slik sett internt, og peker stadig på samfunnets negative krefter (film, TV, sport, kristendommens svekkede status i skolen). Beskrivelsen gir grobunn for en argumentasjon for at forsamlingens ungdommer er mer utsatt for disse kreftene enn tidligere generasjoner, og dermed også for helgesamlingenes viktighet:

⁸ Lyngen-retningen ble i 1992 splittet i to hovedgrupper: de såkalt «liberale» og «fundamentalistene» (se Olsen 2008: 180-185). Det er de såkalt «liberale» som har etablert egne ungdomshelger og utviklet ungdomsarbeidet som her omtales.

Hensikten med tiltaket [ungdomshelg] var å samle ungdom fra vår menighet i et trygt kristen fellesskap, hvor de kunne få tid sammen til å bli bedre kjent (UV 9/2001: 4).

Det er behov for å finne sammen og å bli kjent, også mtp evt senere livsledsagere (UV 8/2001: 2).

Så var ungdom atter samlet. Kanskje ikke så langt vekk fra verdens vind, men her skulle vi likevel være godt skjermet mot dens påvirkning (UV 3/2010: 4).

Vi vil likevel understreke ungdomshelgenes uvurderlige betydning for ungdommene, både med hensyn til trosopplæring, trosfellesskap og sosialt samvær (UV 3/2014: 2–3).

«Reisebrevene» inneholder dermed ikke bare beskrivelser av aktiviteten, men også gjerne eksplisitte begrunnelser for hvorfor ungdomshelgene er viktige. Fra en ungdomshelg for ungdom under atten år i oktober 2009 heter det for eksempel under overskriften «Ungdomshelga var viktig på flere måter»:

- For det *sosiale* – ungdom treffer folk fra andre forsamlingskretser, og man blir bedre kjent med de som man kjenner fra før av.
- For *samholdet* – det kom flere ganger fram i samtaler at ungdommer (kanskje spesielt i denne utsatte aldersgruppa) trenger hverandre som støttespillere. De trenger noen som kan være med på å trekke i riktig retning, og bort ifra verden som har så stor påvirkningskraft og fra den onde som har mange listige knep rettet mot oss kristne. Her skal vi som er søsken, foreldre, faddere, besteforeldre, tanter og onkler se det ansvaret vi har med å være gode forbilder overfor de yngre.
- Som tidligere nevnt – *åndelig* sett er ungdomshelgene aller viktigst; til styrkning og oppbyggelse for vår tro (Reisebrev fra ungdomshelga 18-, Borgen, Storfjord 20.–22. oktober 2009).

Det stadige behovet for å legitimere ungdomshelgene signaliserer at dette er aktiviteter som ennå framstår som en ny praksis i Lyngen-læstadiansk tradisjon. Samtidig trykkes det utover 2000-tallet jevnlig tekster i *Under vandringen* som skaper rom for ungdomssamlingene og ungdomshelgene. Under tittelen «Bekymringer i Tiden», undertegnet «Et nøddrop og en hilsen fra en såre bekymret mor», heter det:

Vi ser, hører og erfarer en uheldig, en ødeleggende utvikling som holder på å oppsluke ungdommen, ja små barn med. Det er den sørgelige idrettsfeberen som brer om seg som en farsott, – en slik intens iver hvor også små barn med hjelp fra de voksne er med i dragsuget. En farlig utvikling som kanskje vil føre til fordervelse og ulykke. Man ser tensen; interessen blir kun mot idretten, – til disse sammenkomster skal vi, nesten koste hva det koste vil. Guds ord og forsamling blir snart for kjedelig.

(...)

Tenk og på alle de ugudelige musikkfestivalene som nu stelles til, nær sagt i hver en bygd. Er slike steder og festivaler noe for kristne å delta på? (UV 9/2014:4-5)

Kritikken av samfunnet, og særlig bekymringene for barn og unge, legger også grunn for gjentakelser om ungdomshelgenes viktighet, og løfter fram den Lyngen-læstadianske kristendom som motvekt.

SOSIAL FUNKSJON

For læstadianske ungdommer handler det organiserte arbeidet i dag ikke bare om det å kunne framstå som kristen, men som «læstadianer». Beskrivelsene fra ungdomshelgene signaliserer at dette oppleves som utfordrende for ungdommene. Der betegnelsen «læstadianer» er knyttet til noen stereotypiske oppfatninger i nordnorske lokalsamfunn, angir ungdomshelgene en eksklusivitet. En deltaker på ungdomshelgene uttrykker dette tydelig:

Vi stifter bekjentskap med andre kristne [læstadianske] ungdommer. Det er veldig viktig å ha en god vennekrets som har samme tanker som en selv, slik at lokkelser og dragelser fra verden blir mye mindre virksomme, selv om djevelen alltid vil være der og friste på mange måter (UV 12/2014: 6-7).

Shepherd (2010: 152) understreker i sin studie fra England at ungdommene vektlegger at deltakelse i organisert aktiviteter er valgfritt. Ungdommene Shepherd har intervjuet, er født inn i familier med en klar kristen identitet, og har fått en kristen oppdragelse. Selv om ungdommene selv beskriver sin oppvekst og oppdragelse som kristen og innenfor trygge rammer, er det å kunne ta et selvstendig valg om å være kristen viktig (Shepherd 2010: 153). Samtidig viser forskning at oppvekst i familier der religion har vært vektlagt, har betydning for hvorvidt ungdommer holder på sin religiøse identitet (jf. Høeg 2010; Niemelä 2006; Krupka, Ilg og Schweitzer 2015).

Ungdomsforsamlingene og ungdomshelgene i Lyngen-læstadiansk regi er valgfrie. Hvorvidt foreldre utøver noen form for press eller oppfordrer sine barn til å delta på dette, kan vi ikke si noe om. I tekstene som er publisert i *Under vandringen*, kan vi nok si at det ligger en oppfordring eller oppmuntring om å delta. Tekstene etter tusenårsskiftet er utelukkende positive til ungdomsarbeidet, men skrevet av personer som er involvert og interessert i å drive ungdomsarbeidet. Kritiske røster kan ikke spores i tekstene i *Under vandringen*. Tekstene som trykkes her, leses nok primært av foreldre, ikke av ungdommene selv. Det kan kanskje derfor heller sies å være en oppfordring til foreldre om å la deres barn delta på ungdomshelgene. Samtidig preges beskrivelsene av ungdomshelgene av at de ikke utelukkende vektlegger diskusjon om trosspørsmål. I omtaler og referater uttrykkes det at mye av aktiviteten på ungdomshelgene handler

om rent sosiale aktiviteter. Uteaktiviteter som rebusløp, gruppevis gjennomføring av hinderløyper og annen lek preger helgene. Når påmelding er frivilling, og innholdet for en stor del er sosialt, ufarliggjøres trolig ungdomshelgene, og gjør at terskelen er lav for å melde seg på. Samtidig er kanskje de rent sosiale aktivitetene spesielt viktige for gruppen av læstadiansk ungdom, men også for foreldrene. Aktivitetene vil ikke bli satt spørsmålstejn ved på samme måte som dersom de hadde vært i en annen regi og inkludert ikke-læstadiansk ungdom. I skolen eller i idrettslag kan ulike idrettsaktiviteter, rollespill og ulike organiserte lekeaktiviteter bli påtalt som usømmelig og uønsket. Ungdomshelgene i læstadiansk regi gir en annen og trygg ramme som grunnlag for en annen vurdering av slike aktiviteter. For ungdommene gjør nok den frivillige deltakelsen og fokuset på den sosiale terskelen lav for å delta.

UNGDOMSARBEID – FOR UNGDOM ELLER HELE FORSAMLINGEN?

Selv om det var en betydelig motstand blant predikantene knyttet til ungdomsarbeidet, har ideen ikke bare vært holdt ved like, men også blitt utviklet og konkretisert. Det er med andre ord ressurssterke forsamlingsmedlemmer som har drevet dette. De har hatt klare mål og strategier bak arbeidet. Utviklingen har noen paralleller med det som har vært omtalt som ressursmobiliseringsteorier i religionssosiologien (jf. Furseth og Repstad 2003: 173; Guest 2011). Disse teoretiske bidragene legger vekt på hvordan religiøse bevegelser etableres og utvikles trass i begrensede rammevilkår og ressurser. De kristne vekkelsene omtales gjerne med utgangspunkt i den enkeltes omvendelse og «småårsfolk». Bildet er mer sammensatt enn det (jf. Seland 2016). I analyser av religiøse bevegelser flyttes fokus fra den enkeltes motivasjon for deltakelse til strategier bevegelsen kan bruke for å utvikle organisasjonen for å holde på medlemmer. Det betyr at organisasjonene ses som grupper av ressurssterke mennesker som handler målrettet og med klare strategier for øyet. Religionssosiologen Inger Furseth (2002) peker blant annet på at en suksessfaktor synes å ha vært å kunne tilby roller som hele familien kan gå inn i. I omtalen av ungdomsarbeidet hos Lyngelæstadianerne understrekes deltakelse av foreldrene som tilretteleggere på ulike måter. Det kan handle om å organisere transport, lage mat, bidra til sosiale hendelser i løpet av helgen, for å nevne noe. Her kan også nevnes «tirsdayskolen», som er en form for «søndagsskole» på hverdager. Fordi man ønsker at alle generasjoner skal være til stede i forsamlingen på søndager, arrangeres ikke søndagsskoler. I stedet er det et slikt tilbud i midtuken for barna i alderen 3 til 12 år, slik det arrangeres ungdomsforsamlinger for ungdommene i midtuken. Disse tilbudene trenger også tilrettelegging, og det appelleres til foreldre om å bidra. Arbeidet med å lage et tilbud for ungdommene har slik sett resultert i flere aktiviteter. Det negative synet på impulsene barn og unge er utsatt for

i samfunnet – i både kirken og skolen – har ført til at behovet for å etablere et eget tilbud for de yngre generasjonene nå er sett på som helt nødvendig. For den Lyngen-læstadianske forsamlingen betyr det at den nå har aktiviteter og oppgaver for alle generasjoner, for hele familier, på hverdagene. Man møtes ikke lenger kun til forsamling på søndager og de lengre «stevne-helgene»,⁹ men framstår som en moderne organisasjon med kontinuerlige aktiviteter. Dersom ikke slike tilrettelagte aktiviteter for ungdommer finnes, kan det også føre til rekrutteringssvikt i forsamlingen (jf. Aagedal 2003: 155). For en bevegelse som den læstadianske, som i all hovedsak er selvrekrutterende, er det å holde på forsamlingsmedlemmene viktig. Det er blant annet i en slik sammenheng at det ovenfor siterte utsagnet om at ungdomshelgene også er viktig med tanke på å finne framtidige livsledsagere, må forstås. Det viser en bevissthet om at selvrekrutteringen ikke kan tas for gitt, men må legges til rette for. Det handler ikke bare om å skape religiøs tilhørighet, men om en sosial tilhørighet der det å knytte bånd til andre jevnaldrende, til deres søsken og foreldre, handler om å etablere et nettverk.

Den læstadianske forsamlingen er i dag sammensatt av personer med mer utdanning og innsikt i organisasjonsliv enn det de tidligere generasjoner hadde. Den læstadianske vekkelsen slo primært rot hos folk med arbeid i primærnæringer, særlig småbrukere og fiskere. I tråd med samfunnsutviklingen generelt har antallet som er ansatt i primærnæringer i Nord-Norge, gått ned. Forsamlingsmedlemmene har i dag større innsikt i hvordan moderne organisasjoner fungerer, hvilke strategier man skal velge for å nå gjennom med et syn, selv om man møter noe motstand, noe som synes å ha gjort seg gjeldende for etableringen av ungdomsarbeidet blant Lyngen-læstadianerne.

KONKLUSJON

De interne diskusjonene og holdningene som har vært avvisende til et eget ungdomsarbeid, erstattes gradvis av beskrivelser av dette arbeidet som viktig. Den endrede holdningen handler om at ungdomsarbeidet refortolkes. I 1953 var ungdomsarbeid framstilt som en del av de uønskede elementene som samfunnsutviklingen medførte, mens det fra 1970-tallet blir et virkemiddel for å stå imot en uønsket samfunnspåvirkning. Etter tusenårsskiftet er ungdomsarbeidet og ungdomshelgene også en arena for å finne framtidige livsledsagere. For en bevegelse som den læstadianske, der gruppene primært videreføres av intern rekruttering, er dermed også ungdomsarbeidet satt i sammenheng med gruppens eksistens.

Initiativet til å utvikle ungdomsarbeidet som kom i 1999, samt den sterke

⁹ Lyngen-læstadianerne har en lang tradisjon for å møtes til «stevner». Det er møter som går over tre til fire dager i forbindelse med en helg. På stevnene deltar de fleste predikantene. Til påske, pinse og jul sendes predikantene ut i par for å besøke ulike lokale forsamlinger.

kritikken det fikk av predikantene, gir et interessant innsyn i hvordan slike interne prosesser handler om en forhandling om forholdet mellom tradisjon og fornying. Initiativet handlet om å utvikle tilbudet for ungdom. Når det ble foreslått at én person kunne ha ansvar for dette, oppfattet predikantene det som en potensiell trussel mot egen posisjon, og påpekte at det ville være et brudd med læstadiansk tradisjon. Det var også en åpenbar generasjonskløft mellom predikantene og forslagsstillerne, noe som blant annet ga seg uttrykk i helt ulike oppfatninger om viktigheten av et tilpasset læremateriell for ungdommer. Felles var like fullt beskrivelsen av den negative samfunnsutviklingen, basert på en dualistisk beskrivelse av «Verden» og «Verdens barn» der Djevelen lur, i motsetning til forsamlingene og «Guds barn». Denne grunnleggende enigheten ga også grobunn for at initiativtakerne kunne jobbe videre med sitt forslag. Mye av argumentasjonen i *Under vandringen*, reisebrev fra ungdomshelgene og møte-referater handler nettopp om at de negative kreftene i samfunnsutviklingen får stadig større rom, og barn og unge er spesielt utsatt. Med jevnlig innslag i *Under vandringen* om den negative utviklingen i skolen og kirken – institusjoner som tradisjonelt har bistått med kristendomsopplæring – er ideen om et mer systematisk ungdomsarbeid en idé som får grobunn i forsamlingen.

Samfunnsutviklingen blir slik sett et grunnlag og en kontekst for å jobbe videre med forslaget som ble presentert i 1999. Samtidig viser prosessene at dette handlet om ressurssterke personer med kjennskap til organisasjonsarbeid, men og til læstadiansk tradisjon. Utviklingen i Lyngen-retningen er i mange henseender i tråd med Pekka Raittilas observasjon fra 1981 angående tendenser i den læstadianske bevegelse om å være mer orientert om trosopplæring enn vekkelse. Fra et religionsvitenskapelig perspektiv handler dette også om hvordan en religiøs gruppering stadig er i utvikling og i et samspill med samfunnet. Samfunnskritikken skaper grobunn for en nytenkning som fra læstadiansk hold handler om å bevare den læstadianske kristendomsformen. Arbeidet med å bevare tradisjonen genererer nye tolkninger og forståelser, og viser Den luthersk-læstadianske menighet som en dynamisk forsamling som utvikles og endres som en del av samfunnet for øvrig.

SKRIFTLIG KILDEMATERIALE

Brev datert 19. februar 1999. Til Den Luthersk-læstadianske menighet: Ordnet og systematisk opplæring i menigheten.

Brev datert 6. Mars [Mars] 1999. Forslag om en fastlønnet Kristendoms lærer for Menighedens Unge (ogsaa inkluderet Voksenopplæring).

Brev datert 26. april 1999. Til Den luthersk-læstadianske menighet: Angående kristendomsopplæring i menigheten m.m.

- Referat foreldremøte i ungdomsarbeidet – Stigen vertshus Lyngseidet 21.02.09.
[Publisert på www.samlinga.net] [27.08.2009]
- Reisebrev fra ungdomshelga 16 + på Solhov, 20.-22.oktober 2006. [<http://www.samlinga.custompublish.com/reisebrev-fra-ungdomshelga-16-paa-solhov-20-22-oktober.403108-37735.html>] [07.10.2009]
- Reisebrev fra ungdomshelga 18 minus, Borgen i Storfjord 20.-22.oktober 09. [<http://www.samlinga.custompublish.com/reisebrev-fra-ungdomshelger.157995.no.html>] [20.09.16]
- Under vandringen*. Følgende nummer: nr. 3/1953, 1/1981, 8/2001, 9/2001, 3/2010, 3/2014, 9/2014, 12/2014.

LITTERATUR

- Andreassen, B.-O. 2014. Læstadiansk reaksjon på religion i offentligheten: etablering av egne skoler. *Din. Tidsskrift for religion og kultur* 2, 67-89.
- Burns, E. 2015. «Thanks, but no thanks»: Ethnographic fieldwork and the experience of rejection from a New Religious Movement. *Fieldwork in Religion* 10(2), 190-208.
- Collins-Mayo, S. & Dandelion, P. (eds). 2010. *Religion and Youth*. Farnham: Ashgate.
- Day, A. 2010. 'Believing in Belonging': An Exploration of Young People's Social Contexts and Construction of Belief. I S. Collins-Mayo & P. Dandelion (eds), *Religion and Youth* (s. 97-103). Farnham: Ashgate.
- Esbensen jr., A. 2012. *Predikant og handelsmann. Et minneskrift. Andreas Brodtkorb Esbensen*. Tromsø: Lundblad media AS.
- France, A. 2007. *Understanding youth in late Modernity*. Maidenhead: Open University Press.
- Furseth, I. 2002. *A Comparative Study of Social and Religious Movements in Norway, 1780s-1905*. New York: The Edwin Mellen Press.
- Furseth, I. og Repstad, P. 2003. *Innføring i religions sosiologi*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Grønmo, S. 2004. *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Guest, M. 2011. The Reproduction and Transmission of Religion. I P. B. Clarke (red), *The Oxford Handbook of Sociology of Religion* (s. 651-670). Oxford: Oxford University Press.
- Høeg, I. M. 2010. Religiøs trading. I P. K. Botvar & U. Schmidt (red.), *Religion i dagens Norge. Mellom sekularisering og sakralisering* (s. 181-195). Oslo: Universitetsforlaget.
- Krupka, B., Ilg, W. og Schweitzer, F. 2015. Giving least to those who need it most? How gender, social and religious background influence the attendance and experience of confirmation time. I F. Schweitzer, K. Niemelä, T. Schlag and H. Simojoki (red.), *Youth, Religion and Confirmation Work in Europe. The Second Study* (s. 117-124). München: Gütersloher Verlagshaus.
- Niemelä, K. 2006. Does Religious upbringing matter? I K. Tirri (red.), *Religion, Spirituality & Identity* (s. 153-169). Bern: Peter Lang.

- Nordvik, T. 2015. *Læstadianerne og kirken. De førstefødtes og Lyngen-retningens forhold til Den norske kirke ved inngangen til 2000-tallet*. Tromsø: Universitetet i Tromsø.
- Olsen, T. A. 2007. Nakne knær, syndige klær – en analyse av klesdiskurser blant læstadiansk ungdom. *Tidsskrift for ungdomsforskning* 7(2), 45–62.
- Olsen, T. A. 2008. *Kall, skaperordning og makt: en analyse av kjønn i lyngenlæstadianismen*. Tromsø: Universitetet i Tromsø.
- Raittila, P. [1981]2005. What is Laestadianism? I A. Foltz & M. Yliniemi, M. (red.), *A Godly Heritage. Historical View of the Laestadian Revival and Development of the Apostolic Lutheran Church in America*, (s. 9–16). Frazee: The Authors.
- Seland, B. 2016. «Revolusjon i bygda» – vekkingskristendommen som endringsprosjekt. I K. Dørum & H. K. Sødal (red.), *Mellom gammelt og nytt. Kristendom i Norge på 1800- og 1900-tallet* (s. 171–186). Bergen: Fagbokforlaget.
- Shepherd, N. M. 2010. Religious Socialisation and a Reflexive Habitus: Christian Youth Groups as Sites for Identity Work. I S. Collins-Mayo & P. Dandelion (eds), *Religion and Youth* (s. 149–155). Farnham: Ashgate.
- Tjelmeland, H. 1996. *Fra byfolk og bona til tromsøværing. Tromsø bys historie 1945–1994*. Tromsø: Tromsø kommune.
- Tosh, J. 1991. *Historisk teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Voas, D. og Crockett, A. 2005. Religion in Britain: Neither Believing nor Belonging. *Sociology* 39(1), 11–28
- Agedal, O. 2003. Modernisering og motkultur i bedehusland. I T. Lund-Olsen og P. Repstad (red.), *Forankring eller frikopling? Kulturperspektiver på religiøst liv i dag* (s. 141–159). Kristiansand: Høgskoleforlaget.
- Aagre, W. 2014. *Ungdomskunnskap. Hverdagslivets kulturelle former*. 2. utg. Bergen: Fagbokforlaget.